

Nasıl Bir Seçim Sistemi

*Süleyman SARIBAŞ**

Anayasa Mahkememizin Çok Değerli Başkanı,
Değerli Anayasa Mahkemesi Üyelerimiz,
Değerli Dinleyiciler,

Sözlerime başlarken hepimizi saygıyla selamlıyorum. Tabii bizden önceki oturumlarda çok değerli akademisyenlerimiz dünyada ve ülkemizde uygulanan seçim sistemleri, bunların sonuçları, yeni seçim sistemi önerileri, anayasamızın ruhu ve yüksek mahkememizin kararları doğrultusunda birçok teknik bilgiler verdiler. Biz siyasetçiler olarak artık bu teknik bilgilere takılıp kalmamamız lazım. Biraz önce iktidar partimizin, hem de anayasayı değiştirecek çoğunluktaki iktidar partimizin sözcüsü değerli hocam Burhan Hoca'yı dinledim. Ama, Burhan Hoca bir siyasi partinin öneriler sunan temsilcisinden ziyade, yine akademisyen gibi teknik konularla, Almanya'da böyle, Fransa'da böyle diye konuştu.

Burası Türkiye, önümüzde bir seçim sistemi var ve bu seçim sistemi halkı mutlu etmiyor; öneriniz ne ise, iktidar olarak ne yapmayı düşünüyorsunuz bunları duymak isterdim. Hocam en sonunda kendi özel görüşünü söyledi ama, bunu parti içinde çok dillendirdiğini sanmıyorum. Bu sistem değişikliği önerisini kendi fikri olarak sundu. Çünkü dillendirirse "sus' karışmayın' derler herhalde. İşte sorunun da özü buradan kaynaklanıyor. Şimdi adil bir seçim sistemi için adil bir siyasi partiler yasası lazım. Yani seçim deyince aklımıza gelen iki taraf var, bir seçenler var, bir seçilenler var. Önce demokrasinin uzlaşmacı rejimi olduğunu, seçenlerle seçilenlerin örtüşmesi gerektiğini kabul etmemiz lazım. Yani, bu toplum kimi seçecek, nasıl seçecek. Önüne koyduğunuz adaylara katkısı ne olacak ve bu adaylar kendi iradesiyle belirlenmiş adaylar olup olmadığını nasıl tatmin olacak.

* ANAP Grup Başkanvekili

Şimdi Siyasi Partiler Kanunumuza baktığımız zaman, 82 Anayasası 12 Eylül'ün getirdiği bir siyasi partiler yasasıdır. Siyasi partilere üye olmak, o siyasi partinin ilçe veya il örgütünün iradesine bağlıdır. Hiçbir mazeret belirtmeden üye yapamazsınız. Peki, daha başta partilere katılımı, çoğulculuğu, katılımcılığı önleyen bir siyasi partiler yasasıyla, halkın huzuruna halkı tatmin edecek hangi adayları koyabileceksiniz ki, halk gerçek iradesini sosyo-ekonomik sınıfları yansıtan temsilcilerini Meclise gönderebilsin.

Böyle bir şey istenmiyor: Ne isteniyor? Önseçimi bir kere zaruri hale getirmemişiz. 82'den bugüne uygulanan bütün seçimlerde siyasi parti liderlerinin iki dudağının ağzından çıkan laflarla oluşturulan listeler milletin önüne konuluyor, millet bir noter makamı, noter göreviyle bunları seçmek zorunda kalıyor. Noter görevi yapan millet, bu meclisin de kendi temsilcisi olduğu kanaatini taşıyor.

Esasen bugünkü hükümet diyor ya 'kurumsal mutabakat arıyoruz'. Biliyor çünkü toplumun büyük çoğunluğunun kendisini seçmediğini. Kırkiki milyon seçmen var. Yani Türkiye'de 42 milyon oy var seçimde kullanılacak, 42 milyon oydan 10.800'ini Adelet Partisi almış, 6 milyonu Cumhuriyet Halk Partisi almış. Toplam 17 milyon seçmen bugünkü Parlamentoda temsil ediliyor. 27 milyon seçmenin yaklaşık %60'ı bugünkü Parlamentoda temsil edilmiyor.

Peki huzur mu geldi, böyle olunca yönetimde istikrarı sağladınız? Yüzde 24 reel oyla, %66 çoğunluğu parlamentoda elde ettiniz ama toplumun değişim istediği yasaları, dönüşüm istediği yasaları niye temel yasaları çıkartamıyorsunuz, niye Anayasa değişikliklerini yapamıyorsunuz da, toplumsal mutabakat ya da kurumsal mutabakat arıyorsunuz? Çünkü toplumun tamamını temsil etmediğinizi siz de biliyorsunuz. Toplumun tamamını temsil ediyor olsanız, yani en az %50'den fazlasını temsil eden veya bulundurduğunuz %66 çoğunluğa yakın bir çoğunluğu temsil eden anlayışta olsanız, o zaman bir başka toplumsal mutabakat aramanıza hiç gerek kalmayacak.

Şimdi bir kere mutabık olduğumuz şeyler var tabii. Genel, eşit, serbest, gizli oy, açık tasnif, yargı denetiminde bir seçime kimsenin itirazı yok. Temsilde adalet, yönetimde istikrar, adayların belirlenmesinde genişletilmiş önseçim zorunluluğu, temsilin sosyo-ekonomik özellikler ve farklılıkları yansıtması ki, burada seçimin finansmanı çok önemli, hocam çok iyi bilir ki, 2006 yılında 42 trilyon Hazine yardımı aldılar. Cumhuriyet Halk Partisi 22 trilyon aldı, diğer seçime girecek hiçbir parti — zannediyorum Doğruyol Partisi ve Genç Parti aldılar — ama diğer partilerin hiçbir devlet yardımı yok; hatta kestiler. Peki nasıl karşılıklı eşit şartlarda eşit seçim diyoruz. Bu

finansmanlarla nasıl karşılıklı eşit olacağız, bu da mümkün değil, bu konular çözümlenmemiş . Sosyo-ekonomik sınıflar işte bunun için çok önemli, parası olanla olmayanın seçildiği bir seçim oluyor. Gidin Anadolu'nun birçok yerinde cebinde parası olanlar toplumun bütün katmanlarına, köylere, kasabalara, çok rahat kavuşturup camisine yardım, okuluna yardım, derneğine yardım, vakfına yardım ondan sonra seçiliyor. Evet, parası olmayan ne yapacak? O seçilemiyor, onun seçilme şansı yok. Şimdi baştan söyledim, bir seçim sistemi deyince adil olması lazım; yani seçenlerin seçtiklerini kendilerinin seçtiğine inanmış olmaları, bu konuda tatmin olmuş olmaları lazım. Bugünkü anayasalarımız ve seçim yasalarımız, siyasi parti yasalarımız bu halkı tatmin ediyor mu?

Eğer ediyor diyorsak ve bu Parlamento, mevcut benim de içinde bulunduğum parlamento, bu halkın tamamına yakının temsilcilerinden oluşuyorsa, o zaman bu anayasa değişikliklerini yapmak için yani sayın Meclis başkanının zamansız dile getirdiği ama gerçek olan (söylemedikleri de var dokunulmazlıktır, seçim sistemleridir, siyasi partiler yasalarındaki değişiklikler) bunları söyleyemedi sayın Meclis Başkanımız ve sayın Başkanın biraz önce Burhan Bey'in önerdiği yapısal sistemi yeniden değiştiren yani başkanlık olur, yarı başkanlık olur, yürütmeyle yasamayı birbirinden ayıran, yürütmeye tam denetim yetkisi veren yeni bir sistem önerisini bu meclis yapacaksa eğer çoğunluğu temsil ediyorsa, meşruiyeti varsa buyurun yapalım, niye diyorsunuz ki toplumsal mutabakat lazım.

O konuya gelince, bu seçim sistemiyle, bu Parlamentonun, bu halkın gerçek iradesini yansıtmadığı noktasında hemen hemen herkes hemfikir. Ama Hükümet meşru mudur? Evet meşrudur. Çünkü bu seçim kanunlarını bu hükümet yapmadı, ondan önce yapıldı ve onun neticesi olarak geldi. Kusur yok, bulmuyorum, ama geçen dört senelik dönemde halkın bu sıkıntılarını, sisteme itirazlarını dile getirmeyen, bunu öteleyen, ileriye atan bir iktidar çoğunluğu var. Hele şu Cumhurbaşkanı da bir seçelim, ondan sonra bakarız anlayışı, toplumun sorunlarını ötelemekten başka bir yere gitmez.

Parti üye kayıtlarını daha ilk safhada niye partilere tutturuyoruz? Niye bir seçim hukukunu, seçim kanununu, seçim mahkemelerini ayırdığımız bir sistem oluşturamayız? İçimizde çok değerli yargıçlar var. Herkes bilir ki, il ve ilçe seçim kurulu başkanlarımız seçime yakın, fahri bir görev olarak, yani yasak savma babında bu göreve gelirler ve hiçbir şeye dahil olmadan oradaki yazı işleri müdürünün veya seçim müdürünün yaptığı çalışmaları tasdik eden, onaylayan, kendisinin fazla dahil olmadığı sistem vardır. Halbuki bunları müstakil hale getirip, partilere üyelikten, partilerin finansmanına kadar her şeyini denetleyen, ilçeler bazında, beldeler bazında, iller bazında

ve insanların rahatlıkla partilere üye olmasını sağlayan, eğer siyasi partiler bunları üye etmiyorsa gerekçeleriyle itirazlarını değerlendiren, karara bağlayan bir sistemi neden kurmaz tek başına bir iktidar? Niye yapmaz bunu? Çünkü seçimlerin takatukaya gelmesi adil olmayan mükerrer oylarla, yığma seçmenlerle seçim kazanmak her zaman güçlü partilerin iktidardaki partilerin, işlerine gelir de ondan. Burada en çok canı yanan partiler küçük partiler olmuştur.

Lale SİRMEN (Başkan) — Sayın Sarıbaş, ben özellikle sanıyorum dinleyiciler de sizin nasıl bir seçim sistemi önerdiğinizi merak ediyorlar. Biraz zaman zaman konudan uzaklaşıyoruz, onu hatırlatmak istedim. Teşekkür ederim.

Sarıbaş (Devamla) — Anavatan Partisi olarak bizim önerdiğimiz sistem gayet açık.Sayın başkan. Biz diyoruz ki, yürütmeyle yasamayı ayrı seçelim. Yürütmeyi yarı başkanlık sistemi olarak bugünkü Cumhurbaşkanlığı sistemimizi yeniden düzenleyelim, halka götürelim. Yani Cumhurun başını açıkça cumhur seçsin. Başbakanı sayın Cumhurbaşkanı içerden veya dışardan ama Yürütmeden ayrı seçilen Parlametonun güvenoyuna mazhar olacak bir atamayla yapsın.

Bugünkü sıkıntının özü de, seçim deyince kurumları ve kuruluşları da ilgilendiriyor) yani seçtiğiniz Parlamento Cumhurbaşkanı seçiyor, seçtiğiniz Cumhurbaşkanı Yüksek Mahkemenin üyelerini seçiyor, eğitim öğretim alanı gibi büyük bir alanda yöneticileri seçiyor, yani seçim deyince sadece parlamento değil ki bütün toplumun bütün kesimlerini etkileyen bir yapıya sahip olduğu için, bu sistemi yeniden analiz etmemiz ve bu sıkıntıları çözmek için sistemi yeniden kurgulamamız gerekiyor. Ne olur Cumhurun başını Cumhura seçtirsek? Hiçbir şey olmaz. Hem halka karşı da sorumlu bir Cumhurbaşkanı olur. (Mevcut yetkilerle, daha fazla yetkilerini arttırmayalım) onun önereceği bakanlar kurulu parlamentodan güven oyu alır, parlamento da Cumhurbaşkanının önerdiği Başbakan ve onun kuracağı bakanlar kuruluna güven oyu verir ve denetleme yetkisini kullanır.

Bugünkü Parlamento maalesef yürütmeyi denetleme yetkisini de kullanamıyor. Geçmiş parlamentolarımız da kullanamadı. Hiçbir parlamento kendi içinde yolsuzluk yapan bakanını gensoru görüşmesini genel görüşme haline getiremiyor. Ne yapıyor? Parti taassubu içinde reddetmek zorunda kalıyor. Bizim önerimizde sistemin yeniden kurgulanması, yarı başkanlık sistemi denilen ama mevcut yetkilerle (çok da fazla yetkilerini arttırmamıza gerek yok çünkü, bu Anayasamızda Cumhurbaşkanına tanınan yetkiler hele hele sorumluluk olmayan Cumhurbaşkanına tanınan yetkiler dünyanın başka bir ülkesinde yok). Cumhurbaşkanını halk seçsin istiyoruz. Ha geriye

kalan Parlamentoda da Hocamın dediği gibi artık bir barajlara falan hiç gerek yok. Çünkü nispi temsil usulüyle kim ne kadar oy alıyorsa istediği kadar temsilde adaleti de orada sağlayalım. Çünkü yürütmeyi ayrı seçmekle zaten yürütmeye istikrarı sağlamış oluyoruz. Türkiye milletvekilliği fikrine katılıyorum, birçok teknokrat, bürokrat, akademisyen, çok değerli insanlarımız parlamentoda temsil edilemiyorlar çünkü birebir halkla diyalogu kurup, zamanları da müsait değil, ekonomik durumları da müsait olmadığından demokrasiye katkı sağlayamıyorlar.

Parlamentonun Türkiye'yi çok iyi şekilde temsil etmeleri gerektiği kanaatindeyim. Bu bakımdan en azından 100 kişilik, 150 kişilik bir Türkiye milletvekilliğinin mutlaka getirilmesi gerektiğine inanıyorum. Ayrıca seçim süreleri beş yıl olarak uygulanıyor, ama hiçbir dönemde uygulanmadı, bu dönem iktidar deneyeceğini söylüyor bakalım ne kadar deneyebilecek. ama 83'ten beri mutlaka dört yılda üç buçuk yılda seçim yapılmak zorunda kaldı. O halde Türkiye'nin gerçekleriyle hareket etmek zorundayız. Türkiye gerçekleri bu ise seçim süresini de mutlaka dört yıla düşürmek zorundayız.

Biraz önce kapanış oturumunda Sayın Özbudun'un söylediği gibi Güney Doğu'daki oyların temsil edilmediği noktasında bir itiraz vardı; aslında barajdan kaynaklanan, genel barajdan kaynaklanan, bir durum olduğunu düşünüyorum. Bunun çok kolay bir yolu var. İki turlu seçim sistemiyle birinci turda %50'yi aşanlar tamam %10'u aşanlar tamam, ikinci turda en azından %10'u aşan partiler ikinci tercih kullanma açısından bir imkan tanılabilirdi. Mesela 2002 seçimlerinde iki parti barajı aşmış, 25 milyon insan bu iki partiye oy vermemişse, ikinci turda bu 25 milyon insanın ikinci tercihlerini kullanma imkanı verilir, bu noktada ikinci tercihini kullandığı partiyle de bir duygudaşlık ilişkisine girip sistemde bir birleşme de olurdu. Bu sağlanabilirdi, eğer bu sağlansaydı o bölgede Hadep'e, o günkü DEHAP' verilen oylar belki ikinci tercihlerinde mevcut sistemin partilerine kanalize olup onlarla bir duygudaşlık kurup, sistem içerisinde siyasi faaliyet gösteren duruma gelebilir, sorun çözülmüş olabilirdi.

Bir başka şey, dünyanın her tarafında var, Avrupa'da da var. Bizim sistemimizde siyasi partilerin grup olarak yani blok olarak bir seçim ittifakı yapmaları önlenmiştir. Almanya'da çok yakında geçen seçimde gördük. Sol ittifak, sağ ittifak gayet de rahat uygulanıyor. Herkes kendi partisine oy veriyor, ittifak olduklarını iddia eden, anlaşılan, bunu deklare eden partilere verilen oylar tek bir kalemde toplanıp kendi içinde blok oylar oluşturuluyor. Bu da böyle bir sistem de Türkiye'de temsilde sıkıntıyı önler kanaatindeyim. Bugün baraj aşamayan birçok parti belki bir araya gelerek birlik kurmak suretiyle, (hocam siyasi partilerin çokluğundan her zaman şikâyet etmiştir

ama demokraside çokluktan şikayet etmek mümkün değil demokrasi zaten çoğulculuğun rejimi) bunu da mutlaka sağlamamız lazım. Şimdi ne yapıyoruz, partiler bunu aşmak için takkiye yoluna gidiyorlar. Yani bir partinin adayları diğer partinin listesinden aday oluyor, işte seçimden sonra 91’de Milliyetçi Hareket Partisi, o günkü Refah Partisi yaşadı daha sonra Anavatan Partisi’yle Büyük Birlik Partisi bunu gerçekleştirdi ama bu sağlıklı bir bütünleşme olmuyor. Hâlbuki blok halinde bir seçime gitme imkanı, ittifak imkanı yaratılmış olsa zannediyorum bu durumda parlamentonun temsil noktasındaki bu eksiklik de yerine gelmiş olur diye düşünüyorum.

Kadınlara ve gençlere pozitif ayrımcılık, gençlere özellikle kadınlara da — evet hocam bahsetti — çok önemli ama 18 yaşla 30 yaş arasında 15 milyon vatandaşımız var, bunlar seçmen yani nerdeyse seçmen sayımızın 1/3’ü bu yaş arasındaki seçmenimiz ama bunlar temsil edilmiyor parlamentoda. Bunların sorunları parlamentoda kendilerinin ağzından ifade edilme imkânı maalesef yok. Onun için gençlerimize, seçilme yaşının 25 yaşa düşürülmesine taraftarız. Gençlerimize de kadınlarımıza da, — ki gençlerimizin ekonomik gücü de siyaset parayla yapılan bir iş haline geldi yok— onun için pozitif ayrımcılığı mutlaka yapmak zorundayız. Kadınlarımız bu işe fazla heyecan göstermiyorlar, fazla katılmıyorlar denilen şeye katılmıyorum. Eğer bu pozitif ayrımcılığı öne çıkartabilirsek ki biz Anavatan Partisi olarak tüzüğümüzde 1/3 kotalarla yaptık gerçi itiraza kabil olsa mahkemelerin ne diyeceğini bilmiyorum ama bunu mutlaka yapmamız lazım. Çünkü parlamentoda kadının temsil edilmediği veya çok cüzi temsil edildiği bir parlamentoda o ahenk, uyum, şevk, heyecan da maalesef gelmiyor.

Erkek ağırlıklı bir parlamentonun toplumun yarısını temsil eden kadınların sorunlarını çok da dile getirmesi, — ben açık söyleyeyim kadınlar gününde biz kadın konuşmacı milletvekili bulamadık iki tane milletvekili vardı şehir dışında idiler. O da çok önemli değil çünkü kadınların günü sadece kadınların kutladığı bir gün değil mutlaka erkeklerin de öne çıkartması gereken bir gün ama — mutlaka kadınlarımızın da parlamentoda olması gerekiyor.

Toparlamak istiyorum, öncelikle Siyasi Partiler Yasamızdan başlamak üzere tam demokratik, katılımcı, çoğulcu bir yapıyı partilerin il, ilçe, belde teşkilatlarından başlatacak bir sistemi getirip öyle her isteyen genel başkanın istediği yeri feshedeceği ve kimseye de hesap vermeyeceği kendi mülkü gibi idare ettiği partilerden kurtarıp, milletin malı, milletin demokratik olarak katıldığı yer haline getirmemiz lazım, ana konu bu, bunu yaptıktan sonra halkın, seçenlerin gerçek tercihini ortaya koyacak önseçim sistemini mutlaka zorunlu hale, — en azından belli alanlarda — zorunlu hale, getirmemiz la-

zım, biz bunu Tüzüğümüzde yaptık; dedik ki, bir il teşkilatı %5'e yakın partiye üye yapmışsa artık orada Merkez Karar Yönetim Kurulu hiçbir ilgisi olmadan mutlaka ve mutlaka önseçim yapılacaktır dedik. Ha daha aşağıya düşürebilirdik, hayır düşürmedik. Çünkü o zaman çok sınırlı üyeye, kendi yandaşlarıyla bir önseçim yapabilir, biraz kotayı %5 üyeye çıkartarak daha katılımcı daha geniş direk kendisinin, il başkanının etkileyemeyeceği bir alan yaratmak istedik. Bu da mutlaka önseçimle yerine getirilmesi lazım. Zaten baştan söyledim genel, eşit yargı denetiminde bir seçime kimsenin itirazı yok ama öncelikle sistemi bir tartışmamız lazım. Bakın sistemi tartışmadan bu ülkenin sorunlarını çözemeyiz yani yürütmeyle yasamayı birbirinden ayırıp etkin denetimi sağlamadan hani o çok öne çıkardığımız, yolsuzlukları çözüme irademizi ortaya koyamayız. Çünkü yasamanın içinden çıkan bir yürütmenin, yasamayı etkilediği ve kendisinin hesap vermez bir durumda olduğunu kabullendiği bir ortam var. Aslında yasama görevini de yapamıyor bu Meclis. Çünkü Hükümetin tasarısı olarak gönderdiği kendi çoğunluğuna dayanarak tasarısı olarak gönderdiği bir kanunu kılına dahi dokunmadan, virgülüne dahi dokunmadan çıkartacaksınız talimatıyla Parlamento ne yapıyor, onu mutlaka ve mutlaka hükümetin gönderdiği şekilde çıkartmak zorunda kalıyor.

Şimdi denetim görevi yapamayan, gerçek iradesiyle yasama görevi, yasa çıkartma görevi yapamayan bir parlamento sisteminin yeni baştan mutlaka ve mutlaka kurgulanması lazım. Bizim önerimiz açık söyledim sayın başkanımız, bizim önerimiz yürütmeyle yasamayı ayrı seçecek bir sistem, etkin bir denetim ve tamamen siyaseti halkla seçmenle bütünleştirecek seçilenle seçeni örtüştürmüş, katılımcı çoğulcu bir yapıyı mutlaka ve mutlaka getirmemiz lazım diyorum ve hepimize beni dinlediğiniz için saygılarımı sunuyorum teşekkür ediyorum.